ODIL YOQUBOV HIKOYALARIDA AYOL OBRAZINING YARATILISHI VA AYOLNING MA'NAVIY –RUHIY QIYOFASI TALQINI

Xamraliyeva Rohatoy
OXU O'zbek tili yo'nalishi I bosqich magistranti

Qabul qilindi: 16.12.2025
Ko'rib chiqildi: 17.12.2025
Tasdiqlandi: 18.12.2025

Kalit so'zlar:
ayol obraz, badiiy poetika, ruhiy qiyofa, psixologik realizm, Odil Yoqubov.

Ключевые слова:
женский образ, художественная поэтика, психологизм, духовный мир, Одил Йокубов.

Keywords:
female image, poetic structure, psychological realism, spiritual depth, Odil Yoqubov.

Annotatsiya. Ushbu tezisda XX asr o'zbek nasrida ayol obrazining badiiy poetikasi va ruhiy qiyofasi ilmiy tahlil qilinadi. Odil Yoqubov hikoyalarida ayol qahramonlarning psixologik olami, ma'naviy fazilatlari va jamiyatdagi o'rni yoritiladi. Asosiy e'tibor "Dunyo keng", "Vosiy" va "Odam" hikoyalarida ayol obrazining badiiy talqini hamda ruhiy kechinmalarining ochilishiga qaratilgan.

Аннотация. В данной статье проводится научный анализ художественной поэтики и психологического образа женщины в узбекской прозе XX века. Особое внимание уделено внутреннему миру, нравственным качествам и социальной роли женских персонажей в рассказах Одила Йокубова, таких как «Дунё кенг», «Васий» и «Одам».

Abstract. This thesis analyzes the artistic poetics and psychological portrayal of women in 20th-century Uzbek prose. The study focuses on the inner world, moral values, and social status of female characters in Odil Yoqubov's stories such as "Dunyo keng", "Vosiy", and "Odam", emphasizing their spiritual depth and literary significance.

Kirish. O'zbek adabiyotida ayol obrazini yaratish masalasi doimo dolzarb bo'lib kelgan. XX asr nasrida ayolning ichki dunyosi, ruhiy kechinmalari va jamiyatdagi ijtimoiy-psixologik roli yangicha badiiy talqin etildi. Odil Yoqubov hikoyalarida ayol obrazlari voqealar ishtirokchisi sifatida emas, balki ma'naviy mezon, ruhiy tayanch va jamiyatning axloqiy ko'zgusi sifatida namoyon bo'ladi. Ularning har bir qarori, ichki kechinmalari hikoyaning poetik mazmunini shakllantiruvchi asosiy kuchga aylanadi.

Ayol obrazining badiiy poetikasi

Odil Yoqubov ayol obrazlarini oddiy hayotiy voqealar fonida tasvirlar ekan, ularning ruhiy holatini nozik psixologik detallarda ochadi. Adib qahramonlarida:

sodda hayotiylik bilan chuqur ma'naviylik uyg'unlashadi;

mehr va qat'iyat bir butunlikda namoyon bo'ladi;

ayolning sukuti ham, qarashi ham badiiy ma'no kasb etadi[1];

ayol ko'pincha erkakning axloqiy mezoni sifatida gavdalanadi[2].

Ichki monolog, ramziy detallar va ruhiy tahlil adibning asosiy poetik vositalaridir. Ayolning ichki dunyosi ko'pincha ochiq bayon etilmaydi; balki ramzlar, ishoralar, ichki o'ylar orqali namoyon bo'ladi.

Hikoyalarda ayol qahramonining ruhiy qiyofasi

"Dunyo keng" hikoyasi

Ushbu hikoyada ayol obrazi ichki iztiroblar, ruhiy bo'hron va o'zini anglash jarayoni bilan ajralib turadi. Qahramonning sukuti, o'zini ayblashi, ko'zidagi iztirob uning hayot sinovlari bilan kurashayotganini ko'rsatadi. Ayolning ruhiy qaror topishi hikoyaning asosiy dramatik nuqtasini belgilaydi. Yoqubov ayolning kechinmalarini bevosita tasvirlamaydi, balki kichik imo-ishora, nigoh va esdaliklar orqali berib, qahramon ruhiyatiga o'quvchini asta kirgizadi[1].

"Vosiy" hikoyasi

"Vosiy"dagi ayol obrazi ma'naviy poklik, mehr, fidoyilik timsoli darajasiga ko'tarilgan. U boshqalar taqdiriga befarq bo'lmaydigan, qalbida nur saqlagan, hayotning og'ir sinovlarida ham mehrini yo'qotmaydigan inson sifatida tasvirlangan[3]. Qahramonning vazifani zimmasiga olishdagi qat'iyati, o'z manfaatini emas, boshqalarning taqdirini o'ylashi ayolning ma'naviy yuksakligini yoritadi.

"Odam" hikoyasi

Bu hikoyada ayol obrazi beg'uborlik, insonparvarlik va ruhiy poklik bilan gavdalanadi. Adib uning har bir harakati va so'ziga ramziy ma'no yuklaydi. Ayolning mehribonligi hikoya dramatizmini yumshatib, insoniylik g'oyasini markazga chiqaradi[4].

Xulosa. Odil Yoqubov hikoyalarida ayol obrazlari jamiyatning ma'naviy holati, axloqiy qadriyatlar va ruhiy dunyoning eng muhim timsoli sifatida namoyon bo'ladi. Ayol badiiy olamning markazi, erkak obrazining axloqiy o'lchovi va ruhiy uyg'otuvchisi sifatida tasvirlangan.

Mening fikrimcha, Yoqubov ayol obrazini faqat tarixiy yoki ijtimoiy funksiyada emas, balki insoniylikning eng nozik va zarur qatlamini ifodalovchi badiiy markaz sifatida yaratgan. Ayolning sukuti, iztirobi, mehribonligi va qat'iyati — adibning poetik olamida eng chuqur ma'no kasb etadigan unsurlardan biridir. Shuning uchun Yoqubov ijodidagi ayol obrazlari hozirgi o'zbek nasrida ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yoqubov O. Hikoyalar. Toshkent: Sharq, 1980.

2. Xaqqulova D., To‘xtapo‘latova M. O‘zbek adabiyotida ayol obrazi evolyutsiyasi. Toshkent, 2025.
3. Kholikova S. O‘zbek klassik adabiyotida ayol obrazining rivoji. Toshkent, 2025.
4. Baratova D. O‘zbek adabiyotida ayollarning o‘rni. Toshkent, 2025.
5. Ergashova M. Zamonaviy o‘zbek hikoyalarida ayol tasviri. Toshkent, 2024.